

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Лабунця Віктора Миколайовича

на дисертацію Ма Ши «Методика формування системного уявлення про національну музичну культуру в майбутніх учителів музичного мистецтва», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Актуальність теми дослідження. Одна з найбільш актуальних завдань закладів мистецької освіти в Україні, Китаї та інших країнах світу – це збереження і розвиток національних культур, зокрема – національних традицій музичного мистецтва. Це завдання є особливо важливим в умовах все більш інтенсивного процесу глобалізації, який, разом із технічним прогресом і покращенням життєвих умов людей, несе з собою загрозу руйнації неповторних національних культур, мистецьких традицій народного і професійного мистецтва. Найбільш дієвим засобом протидії негативним впливам сучасної глобалізованої масової культури є освіта, зокрема мистецька освіта, яка здатна передати наступним поколінням духовні цінності, особливості світогляду й художньої картини світу кожного етносу, кожної політичної нації. Однак, сучасна повноцінно освічена людина не може обмежити свою свідомість тільки уявленнями про художню культуру рідного народу, яку не можна оцінити в повній мірі без порівняння з культурами інших народів, кожна з котрих має свої досягнення, духовні багатства, дорогоцінні традиції.

Прищеплення любові до рідної музичної культури і формування уважного, толерантного, шанобливого ставлення до музичних культур інших народів є актуальним завданням мистецької освіти. З цього слідує вимоги до сучасного вчителя музичного мистецтва. Він має бути здатним до виконання такої освітньої місії. Зокрема, він має бути освіченим у питаннях принципів устрою та художнього змісту музичних культур, у розумінні їх спільних властивостей та проявів їх унікальних рис. Уявлення вчителя про музичну культуру як певний феномен, а також його уявлення про конкретні національні музичні культури мають бути науково обгрунтованими, системно упорядкованими, здатними до конкретизації та розвитку. Тільки при таких умовах можливо розраховувати на ефективність діяльності вчителя мистецтва в даному напрямі роботи. Зазначені чинники обумовлюють головну *наукову і практичну актуальність* проблеми, дослідженої в дисертації Ма Ши.

Ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Наукові положення дисертації Ма Ши мають солідне теоретичне підґрунтя. Ним слугують: теоретичні положення сучасної культурології та музикознавства щодо понять національної та музичної культури; положення гносеології, психології та педагогіки щодо уявлень, образів, емпіричних і теоретичних знань, естетичних суджень і художніх цінностей; педагогічні концепції щодо підходів, принципів, методів і умов освітнього процесу; методи педагогічної діагностики і експериментальної апробації розробленої методики освітньої роботи.

Провідне значення для методології дослідження має використання *системного підходу*, який виявляє свій евристичний потенціал у теоретичному моделюванні феномена національної музичної культури, в розробці концепту «уявлення» майбутніх учителів музичного мистецтва про національну музичну культуру, в організації формувально-експериментальної роботи.

Рішення поставлених у дисертації Ма Ши теоретичних проблем опирається на широку літературно-джерельну базу (всього 207 найменувань, з них 27 іноземними мовами). У списку літератури містяться роботи, присвячені проблемам культурології, психології, методології освіти, методики музичного навчання, конкретним національним музичним культурам. Приємно відзначити, що дисертант скористувався переважно роботами українських авторів, а також працями молодих китайських вчених, підготовлених в Україні.

Наукова новизна результатів дослідження. До найбільш важливих теоретичних досягнень дисертанта ми відносимо аналіз поняття «національна музична культура», яке часто використовується в мистецтвознавчій та педагогічній літературі, однак рідко буває предметом спеціального наукового аналізу, а ще рідше – теоретичної дефініції. Усвідомлюючи складність проблеми визначення поняття «національна культура», спираючись на надбання видатних українських філософів і культурологів – Сергія Кримського, Івана Ляшенка, Мирослава Поповича та інших, Ма Ши гнучко вирішує дану методологічну і термінологічну проблему. Він веде мову переважно про культуру сучасних політичних націй, не відкидаючи можливостей звернення до художніх проявів різних етнічних культур. Без свідомого прийняття такого підходу було би неможливо дотримуватися науково коректного обговорення культур сучасних націй і культур малих народів.

Заслугою Ма Ши є побудова універсальної теоретичної моделі національної музичної культури, що спирається на жанрову таксономію. В цьому плані він наслідує і розвиває традицію українського музикознавства, представлену працями Климента Квітки, Володимира Гошовського, Софії Грици, Сергія Шипа. За переконанням Ма Ши, система національної музичної культури містить в собі такі складові: 1) традиція народного мистецтва,

фольклор великих і малих народів, що входять до складу нації; 2) релігійна музична практика; 3) практика світського концертного професійного та аматорського музикування; 4) масово-популярна музика. Кожна галузь, у свою чергу, репрезентована музичними жанрами, які характеризуються певними комплексами ознак. До них належать: а) репрезентативні артефакти; б) значущі персони; в) мова та стиль; в) властивості інструментів і вокальних манер. Така модель – погодимося з Ма Ши – дозволяє охопити основні сторони та елементи культурної практики національного музичного мистецтва.

Імовірно, дана модель музичної культури може знайти застосування в наукових дослідженнях далеко за межами дисертаційної теми. А в контексті даного дослідження вона ефективно виконує свою функцію центрального постулату, який надає всій концепції Ма Ши системного характеру і забезпечує достовірність теоретичних висновків.

Новизною і теоретичною обґрунтованістю характеризується визначення виразу «уявлення про національну музичну культуру», який відіграє в контексті даного дослідження функцію центральної психолого-педагогічної категорії. Ця категорія знаходить переконливе визначення як складний когнітивний феномен, в якому нерозривно поєднуються три компоненти: емпіричні знання (перш за все – звукові уявлення), теоретичні знання і художньо-естетичні відношення (образно-сміслові реакції та естетичні судження). На нашу думку, така компонентна структура достатньо повно відбиває сенс поширеного в науковій літературі виразу «уявлення про музичну культуру».

Новизною, оригінальністю, цілісністю і високим рівнем деталізації відрізняється запропонована Ма Ши методика формування системного уявлення про національну музичну культуру в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Відзначимо доцільність і раціональну обґрунтованість системного, культурологічного, діяльнісного і герменевтичного підходів, які репрезентовані конкретними методами і формами педагогічної роботи. Серед методів є багато таких, що створені самим дисертантом. До таких належать, наприклад, дидактичні ігри «Поліглоти», «Апологія мистецтва», «Гра в перлини». Інші методи «занурення в культуру», крос-культурного аналізу, опорних знаків, ментальних мап та інші творчо адаптовані дисертантом до конкретних навчальних завдань. Елементи новизни містяться також в комплексі педагогічних умов впровадження методики, у розроблених засобах діагностики рівня сформованості уявлень.

Підкреслимо також велику інформаційну щільність роботи, зокрема її насиченість інформацією музично-культурологічного характеру. Це свідчить про потенційну націленість тексту роботи на вчителя, який фахово

зацікавлений в подібних матеріалах. Зазначимо, наприклад, наведений у «Додатках» перелік аудіовізуальних зразків, розташованих в інтернеті.

Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання. Головна теоретична значущість положень роботи Ма Ши полягає: а) у розробленій моделі національної музичної культури, що репрезентує її як розгалужену жанрову систему; б) в оригінальній розробці категорії системного уявлення про музичну культуру, яке поєднує образні уявлення, знання і художньо-естетичні відношення до феноменів музичної культури. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання розробленої методики у практиці підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, розробці методичних посібників і рекомендацій, навчальних програм музично-педагогічних факультетів ЗВО, застосуванні методів, форм і матеріалів дисертації у практиці класної та позакласної роботи шкільних учителів.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення дисертації Ма Ши достатньо повно висвітлені в 7 публікаціях, з них 3 статті в наукових фахових виданнях України.

Побудова і оформлення тексту дисертації.

Робота Ма Ши має чітку і струнку побудову. Структурні розділи виправдані розвитком змісту дослідження, логічно узгоджені між собою і розкривають цілісну теоретичну концепцію й розроблений автором комплекс методів, прийомів, форм і умов освітнього процесу. Текст роботи Ма Ши складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Перший розділ присвячено вивченню теоретичних засад і побудові моделі національної музичної культури. У другому розділі пропонується обґрунтування психолого-педагогічного феномену системного уявлення про національну музичну культуру. В цьому ж розділі визначено педагогічні підходи, принципи, методи та умови роботи з майбутніми учителями музичного мистецтва, спрямовані на формування зазначеного уявлення. Третій розділ містить інформацію про критерії, показники і засоби педагогічної діагностики. В ньому ж охарактеризовано процес проведення й результати експериментальної роботи з формування системного уявлення про національну музичну культуру. Дисертація написана і оформлена згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 “Порядку присудження наукових ступенів” (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015). Стиль викладу наукових положень, висновків, спостережень і рекомендацій цілком відповідає жанру роботи.

Зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи наукову цінність і практичну значимість дисертаційного дослідження Ма Ши, висловимо декілька зауважень, запитань і побажань:

1. В дисертації охарактеризовано низку умов, які автор вважає оптимальними для впровадження у практику розробленої методики. Перша з цих умов – «педагогічне стимулювання шанобливого ставлення студентів до кожної національної музичної культури, недопущення проявів культурної інтолерантності». В цьому слушному твердженні криється певна психолого-педагогічна проблема, а саме – невизначеність межі, яка часом розділяє інтолерантність і критичне ставлення до твору мистецтва. Критичне ставлення до естетики, поетики, ідейного змісту твору є природним і звичайним компонентом художнього сприйняття. Тому важливо розуміти – якими, на думку Ма Ши, є ознаки «культурної інтолерантності»?

2. Визначаючи кардинальні підходи до розробки методики, Ма Ши справедливо шукає опору в діяльнісному підході, який, зауважимо, відіграє важливу роль в українській теорії та практиці музичної освіти. Дисертант вірно вважає, що уявлення про будь-яку музичну культуру є неповноцінним, якщо воно обмежується тільки теоретичними знаннями або слуховими уявленнями. Ми погоджуємось з тим, що найбільш повні та живі уявлення про музичну культуру з'являються внаслідок активного музикування. Тут виникають такі запитання: які види інструментальної музики можуть бути залучені до авторської методики? Як можна використати дидактичний потенціал ансамблевих форм музикування?

3. Ми вважаємо дуже слушним пропозицію Ма Ши щодо «впровадження в освітній процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва спеціального курсу «Музичні культури народів світу»». На жаль, автор мало конкретизував таку пропозицію в тексті дисертації. Ми рекомендуємо рішуче розвинути подальшу діяльність в цьому напрямі та розробити програму, а можливо й посібник, методичні рекомендації. Це буде корисно і для китайської, і для української вищої школи. А поки що хотілося би дізнатися у дисертанта: як він уявляє собі хоча би в загальних рисах тематичну структуру такого курсу? І ще одне запитання: скільки навчальних годин потрібно для засвоєння такого курсу? Дане питання виникає у зв'язку з тим, що назва курсу наводить на думку про дуже тривалий академічний час його засвоєння.

4. Згідно традиції оформлення дисертацій, присвячених методичним питанням музичної освіти, автори зазвичай наводять цілісну схему – таблицю або рисунок, які наочно репрезентують весь комплекс задіяних підходів, принципів, методів, умов, засобів їх практичної перевірки тощо. Було би не зайвим накреслити подібну схему, що унаочнює методичну концепцію автора.

5. В дисертації Ма Ши приділено спеціальну увагу трохи забутим сьогодні ідеям українського вчителя-новатора Віктора Шаталова. Дисертант вірно зазначив (з позиції семіотики) недосконалість термінології Шаталова, але справедливо вказав на те, що розроблена нашим співвітчизником методика навчання не втратила своєї актуальності. Більш того, Ма Ши знаходить можливості використання елементів даної методики для досягнення своїх завдань. Йдеться, зокрема, про поєднання методу «опорних знаків» та методу «ментальних мап». В роботі наводяться методичні рекомендації Сунь Пенфея зі створення ментальної мапи, згадуються конкретні роботи учасників формувального експерименту, але, на жаль, Ма Ши не включив у текст прикладів подібного виду роботи. Цей недолік, ймовірно, можна виправити в процесі захисту дисертації.

Висновок. Поставлена в дослідженні Ма Ши наукова мета досягнута, усі заявлені в роботі конкретні теоретичні та методичні завдання переконливо виконані. Ураховуючи актуальність, оригінальність, завершеність, новизну, високий теоретико-методологічний рівень, важливість одержаних автором наукових результатів, а також практичну цінність розробленої ним методики, робимо висновок, що дисертаційна робота Ма Ши «Методика формування системного уявлення про національну музичну культуру в майбутніх учителів музичного мистецтва» відповідає чинним вимогам, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 014 – Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Віктор ЛАБУНЕЦЬ

